

understanding. Intercommunications of realization of public values which became pre-condition of development of industrial culture of managers of marine industry as categories of the general benefits are investigational.

For today forming of industrial culture is a long duration process during which the bread-winners of education must not only learn general acts and rules, and near-term to get to know itself, outline the prospects of further development of society which will influence on their subjective perception of the world. Principal reasons of necessity of forming of industrial culture are described for the value of personality.

Keywords: *industrial culture, industrial culture of managers of marine industry, technical imagination, educational activity, personal values.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-151.2021.08>

УДК 371 378.1

Заплатинський В. М., Уряднікова І. В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються питання, що пов'язані із можливими тенденціями в розвитку вищої освіти в умовах діджиталізації. Автори досліджують низку найважливіших тенденцій, що зумовлені діджиталізацією від змін щодо потреб здобувачів до тенденцій зумовлених глобалізацією. У дослідженні були використані методи аналізу наукової літератури, проєктивні методи, аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція.

Суспільний розвиток в поєднанні з діджиталізацією змінює очікування здобувачів освіти щодо набуття ними компетентностей, а також форм і методів набуття цих компетентностей. Автори зробили системний аналіз мотивації здобувачів освіти та виокремили вплив діджиталізації на різні групи здобувачів. Значне підвищення доступності інформації, швидкість її пошуку та передачі зумовлює зміни в організації навчального процесу та проведенні занять передусім в напрямку розширення он-лайн навчання. А це, в свою чергу, висуває нові вимоги до компетентностей викладачів, які, в сучасних умовах, повинні володіти низкою інформаційних та комунікаційних технологій для ефективного здійснення навчального процесу. Автори наводять найбільш затребувані компетентності сучасного викладача, серед яких вміння подати матеріал знаходиться на другому місці, а це сьогодні неможливо без застосування комунікаційних та інформаційних технологій. Сучасний викладач крім фахових та педагогічних компетентностей повинен володіти низкою діджитал-компетенцій, що зумовить зміни у програмах підготовки вчителів та PhD. Автори торкаються проблеми старіння інформації під час освітнього процесу та впливу діджиталізації на цей процес. Діджиталізація сприятиме розвитку освітніх послуг на зразок коротких освітніх програм для опанування обмеженої кількості професійних компетентностей, необхідних для виконання певної роботи або зайняття певної посади.

Автори вважають, що застосування штучного інтелекту та віртуальної реальності в освітньому процесі буде розвиватися швидкими темпами. Під впливом діджиталізації значних змін будуть зазнавати заклади освіти до підвищення вимог матеріально-технічної бази, а також до планування і архітектурних рішень приміщень. Діджиталізація сприятиме розвитку процесів інтернаціоналізації та глобалізації в сфері освіти. В цілому, діджиталізація здійснює суттєвий вплив на трансформацію сучасної освіти.

Ключові слова: освіта, розвиток, діджиталізація, компетентність, інформація, викладач, комунікаційні технології.

Сучасний світ увійшов в нову еру – еру інформаційного суспільства. Створення глобальної інформаційної сфери запустило процеси глобалізації, як макромасштабних, багатопланових процесів наростання загального в світових системах: економічній, політичній, соціальній. Саме поширення нових комунікаційних та інформаційних технологій стало поштовхом не тільки до процесів реального формування глобальної інформаційної сфери, але й до кардинальних змін у всіх сферах життєдіяльності. Досягнення науково-технічного процесу та діджиталізація вплинула на всі сфери економіки та суспільного життя, принісши такі удосконалення про які можна було лише мріяти ще якихось півстоліття тому і які здавалися тоді казковими. Діджиталізація дозволяє спростити роботу за рахунок обробки величезних обсягів інформації, впровадження електронних систем керування процесами, передбачення та моніторингу. Освітня галузь, яка завжди відносилась до досить консервативних, внаслідок діджиталізації зазнала швидких та глибоких змін. А пандемія COVID-19 прискорила процеси діджиталізації в галузі освіти не тільки в Україні, а у всій світовій освітній спільноті.

Впровадження діджиталізації та комунікаційних технологій в систему освіти починає докорінно змінювати погляди на організацію освітнього процесу. Не всі були готові до викликів, які поставила перед навчальними закладами пандемія COVID-19 і, на жаль, формування частини компетентностей у здобувачів освіти залишилось лише на папері. Через пандемію та пов'язаний з нею карантин заклади освіти змушені вносити зміни в освітній процес та запроваджувати дистанційну форму навчання. Вчителі та викладачі були поставлені в умови необхідності швидкого опанування систем дистанційної роботи, нових комп'ютерні програм та нових освітніх методів.

Останніми роками суттєво змінилася думка та очікування студентів щодо обсягу, форми та методів набуття ними необхідних компетентностей. Тому, просте включення старих методів в нову діджитал-форму уже не ефективно та не вирішує проблему в цілому. Це може "врятувати" окремі дисципліни чи програми на деякий час, але все одно зумовить їх відставання та втрату популярності.

Сьогодні важливо бути на вістрі змін і тенденцій в освітній галузі.

Питаннями діджиталізації освіти займались В. Биков, О. Буров, А. Гуржій, О. Спірін, О. Криворучко, В. Кремень, С. Литвинова та інші автори.

Наукові дослідження в сфері цифрової розумної (smart) освіти здійснювали О. Глазунова, І. Косенко, Є. Смирнова-Трибульська, І. Твердохліб, С. Doran, Т. Chan, J. Hwang, Т. Malon.

Питанням професійної діяльності викладача у закладах вищої освіти присвятили свої праці В. Андрущенко, І. Бех, А. Бойко, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Н. Кузьміна та інші.

Особливості ціннісних орієнтацій здобувачів освіти розкрито у працях І. Зверєвої, А. Капської, Г. Лактіонової, К. Парфьонова, Н. Романової та інших.

Однак, питання шляхів та перспектив розвитку освіти в зв'язку з діджиталізацією залишається до кінця не розв'язаним.

Стаття присвячена розгляду тенденцій та перспектив розвитку вищої освіти в зв'язку з діджиталізацією.

Щоб окреслили можливі шляхи розвитку сучасної освіти, необхідно проаналізувати, які зміни відбуваються у зв'язку з діджиталізацією.

По-перше, це доступність інформації. Сьогодні інформаційні ресурси знаходяться у кишені користувача. Завдяки комунікаційним технологіям доступ до багатьох джерел інформації є швидким та простим. Цей процес буде поглиблюватися. Невдовзі, практично, вся інформація створена людьми буде знаходитись у цифровій формі. Проте, як і в кожній діяльності надання послуг, в тому числі інформаційних стає предметом комерції. Тому слід очікувати розвитку комерціалізації надання спеціальних інформаційних послуг або доступу до найновіших даних чи розробок. Для пересічного користувача в більшості випадків буде достатньо відкритих та безкоштовних джерел інформації. Заклади освіти, за потребою зможуть надавати доступ своїм здобувачам до комерційних баз даних у відповідності до напрямків навчання. Це важливо з огляду на швидкість старіння інформації, адже у деяких галузях інформація старіє уже за півроку.

Старіння інформації може розглядатися в двох аспектах. Перший – це технічний аспект пов'язаний із затримками у передачі інформації, що важливо для систем моніторингу та управління. Другий – пов'язаний із досягненнями науково-технічного процесу. Процес старіння інформації не стільки детермінується часом як появою нової інформації. Ця нова інформація може бути більш повною, або містити нові ідеї, теорії та відкриття, технології тощо, або й відкидати стару як хибну. Саме цей аспект вже впливає та ще суттєвіше впливатиме на розвиток освіти. Адже інформація, засвоєна бакалавром на першому, другому, або навіть третьому курсі на момент отримання диплому уже може бути застарілою. Відтак, якісно підготовлений фахівець не в змозі повноцінно реалізувати себе на робочому місці і змушений доучуватися. І це за умови, що матеріали надані викладачами є безумовно свіжими та актуальними на час вивчення матеріалу здобувачами. Для вирішення цього питання низка університетів запроваджує дуальну освіту. Тому можна передбачати, що освіта рухатиметься по шляху інтеграції набуття навичок на підприємствах та в закладах освіти.

Ще одна важлива тенденція стосується викладачів. Серед них все більший відсоток займатимуть практики, що не тільки мають досвід, але в даний момент працюють на найбільш розвинених виробництвах своєї галузі. Крім того, великим попитом як викладачів будуть мати науковці, що знаходяться на вістрі вирішення проблем тієї чи іншої галузі. Але тут ми зустрічаємось з дилемою – відсутністю у практиків та науковців достатнього часу, педагогічної підготовки, а подекуди й бажання та хисту займатися педагогічною діяльністю. Тож найкращими викладачами можуть вважатися ті, які частину свого робочого часу приділяють виробничій діяльності, чи

діяльності в суто наукових установах. Єдиного вирішення тут немає, адже дуже багато буде залежати від вимог закладу освіти та умов які він створить. Відповідно дуже відрізняться вирішення даного питання в різних наукових напрямках, наприклад, є суттєва різниця між викладачем який спеціалізується в галузі філософії чи літакобудування.

Політика закладів освіти в галузі залучення та використання викладацького складу може бути умовно розділена на декілька категорій.

1. До першої групи відносяться заклади освіти для яких основною діяльністю є навчальний процес, а наукова діяльність здійснюється в мінімальному обсягу або взагалі відсутня. Такі заклади потребують викладачів з ґрунтовною педагогічною підготовкою та без- або з мінімальним виробничим досвідом в певній галузі. Вимоги до наукової діяльності викладачів можуть бути мінімальні або взагалі відсутні. В першу чергу це учителі шкіл, та в меншій мірі професійних та вищих закладів освіти.

2. До другої групи відносяться заклади, для яких основною є наукова діяльність і які в своїй діяльності керуються Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [1]. Освітня складова їхньої діяльності переважно обмежується підготовкою PhD, що потребує залучення зовнішніх науково-педагогічних працівників в зв’язку з високою спеціалізацією працівників наукової установи.

3. Третя група закладів є найбільш широкою та різноманітною за вимогами до педагогічної та наукової діяльності працівників. Ці вимоги нерідко можуть суттєво відрізнятись не тільки у різних закладах освіти, але й в межах різних підрозділів, кафедр тощо одного й того ж закладу освіти.

Тож слід констатувати, що “золотої середини” не існує і кожен заклад освіти визначає свої вимоги до працівників базуючись на вирішенні поставленої мети, стратегії та звісно спираючись на законодавчі та нормативні документи, які регулюють освітню діяльність, зокрема Закон “Про освіту”, Закон “Про вищу освіту”, вимоги щодо ліцензування освітньої діяльності, вимоги необхідні для акредитації освітньої програми тощо.

Діджиталізація та розвиток комунікаційних технологій можуть суттєво вплинути на вимоги до викладачів та добір їх закладами освіти. Сьогодні академічна свобода закладів освіти в цьому питанні обмежені законодавчими та нормативними актами, зокрема щодо необхідності залучення певної кількості викладачів на основне місце роботи; необхідності довантаження викладачів іншими предметами чи дисциплінами, щоб забезпечити необхідну кількість годин при роботі на повну ставку. Відповідно викладач може не бути фахівцем у галузі довантажених дисциплін і, відповідно, не в повній мірі орієнтуватися у новинах тематики, яка викладається, та не мати глибокого розуміння проблем в даній галузі. Діджиталізація та подальше розширення дистанційної форми освіти будуть сприяти зміні нормативних підходів до створення викладацьких колективів виключно з професіоналів. Проте, створення таких колективів є організаційно складним завданням та потребує інших менеджерських підходів до навчального процесу коли може бути

порушений певним чином уніфікованій підхід до загального обсягу, тривалості окремих занять, часу проведення занять тощо. Певною перешкодою до розвитку освітніх структур з новою формою організації освітнього процесу буде їх порівняно вища ціна на ринку освітніх послуг. Якщо сьогодні це цілком реально, наприклад, для курсів підвищення кваліфікації, то уявити собі організовану подібним чином бакалаврську чи магістерську підготовку поки що доволі складно.

Діджиталізація сприятиме розвитку освітніх послуг на зразок коротких освітніх програм для опанування обмеженої кількості професійних компетентностей, необхідних для виконання певної роботи або зайняття певної посади. Розвитку цієї тенденції сприяє позиція значної кількості роботодавців, які, в першу чергу, цікавляться уміннями претендента, а не дипломом.

Ще один напрямок розвитку освіти в зв'язку з діджиталізацією, пов'язаний з інтернаціоналізацією та глобалізацією в цій сфері. Сьогодні немає технічних перепон для навчання у будь-якій точці планети, так само як немає перепон у організації закладу освіти в будь-якій країні, та можливості виходу на ринок освітніх послуг в будь-якому географічному регіоні. Наразі на українському ринку освітніх послуг широко представлені польські, чеські, канадські заклади освіти та заклади освіти інших країн. За даними порталу Освіта.ua офіційна статистика щодо кількості українських студентів відсутня, але за приблизними підрахунками число українських студентів у Європейському Союзі складає від 60 до 70 тисяч і тільки у Польщі – понад 30 тисяч осіб, де українці становлять 55% усіх закордонних студентів цієї країни. За результатами проведених опитувань лише 9% студентів, які навчаються за кордоном планують повернутись на Україну, 28% – залишитись у Польщі, 29% переїхати в іншу країну ЄС [2].

Розвиток діджиталізації та комунікаційних технологій дозволить отримати освіту за кордоном та диплом взагалі “не виходячи з дому”, що вже сьогодні у багатьох випадках цілком реально.

Вибір освітніх послуг завжди та й сьогодні пов'язаний з мотивацією здобувачів. Мотивація зазнає змін як feedback на процеси, які відбуваються в суспільстві. Сьогодні здобувачів вищої освіти за мотивацію можна розділити на низку груп для яких вища освіта необхідна задля:

1. Отримання компетентностей та влаштування після закінчення на улюблену роботу чи отримати гідну посаду і просування кар'єрними сходами.

2. Отримання диплому через бажання батьків. Ці здобувачі не пов'язують свою майбутню діяльність з отриманими професійними компетентностями (hard skills), проте опанування ними soft skills протягом навчання дозволяє досить добре працевлаштуватися.

3. Отримання диплому, наявність якого є необхідною умовою для працевлаштування. Причому, а ні напрям підготовки, а ні отримані компетентності при цьому, практично, не мають значення.

4. Отримання диплому, задля підвищення соціального статусу особи. В деяких країнах це є умовою успішного шлюбу з особою певного соціального рівня чи інших преференцій.

5. Отримання відстрочки від військової служби. Отримання диплому є другорядним по відношенню до цієї мотивації.

6. Для того щоб вийти з під контроль батьків та отримати можливість розважатися на свій розсуд. Варто відмітити, що таким чином мотивовані студенти найчастіше залишають навчання через неуспішність.

7. Міграція. Мати можливість покинути рідний населений пункт та після закінчення залишитися працювати у місті навчання. Тут прослідковуються дві тенденції – міграція з сільської місцевості і невеликих містечок та міграція з відносно менш розвинутих регіонів, міст, регіонів з екологічними та соціальними проблемами. Як правило для навчання обирається столиця або великі міста.

8. Еміграція за кордон як різновид міграції. Основна задача – інтегруватися у закордонний соціум та в подальшому залишитися в країні навчання, або мати можливість перебратися до іншої. Звісно, така мотивація відноситься тільки до випадку навчання за кордоном.

Мотивації здобувачів щодо отримання вищої освіти досить різноманітні і пов'язані з особливостями тенденцій у соціумі, які, слід відмітити, можуть досить суттєво відрізнятись у різних країнах та, навіть, у межах окремих регіонів однієї країни. Проведені власні дослідження дозволяють стверджувати, що на деяких спеціальностях відсоток студентів, які вмотивовані набути фахових компетентностей (1 група) може складати навіть менше 20%. Ця обставина запускає внутрішні процеси пов'язані з деградацією освіти. Діджиталізація в даному випадку поглиблює деградаційні процеси, адже сьогодні купити реферат, курсову роботу, відповіді на тести, диплом, наукову статтю чи дисертацію це лише питання моралі та економічних можливостей. Для протидії негативним наслідкам діджиталізації викладачі змушені витратити додаткові сили та час щоб індивідуалізувати завдання, тести тощо. Заклади освіти, в свою чергу, посилюють контроль за діяльністю викладачів та досягненнями студентів. Проте, ця негативна тенденція в освіті хоч і може бути знижена, але в найближчому майбутньому не буде викорінена повністю через значну кількість соціальних чинників, які впливають на мотивацію здобувачів.

Діджиталізація впливає не тільки на доступність інформації, вона змінює пріоритети у базових навичках здобувачів переносючи їх з площини накопичення знань в площину здатності до оперативного навчання. Оперативне навчання розглядається як навчання на будь-якому відтинку життя, що пов'язано з безпосередніми потребами або сформоване планами на майбутнє. Оперативне навчання передбачає високу компетентність у використанні інформаційних технологій, швидкість пошуку інформації та динамізм пізнавальної діяльності. Здатність до навчання, до засвоєння нового стає однією з ключових характеристик фахівця будь-якої галузі. Ця обставина

починає змінювати набір знань та компетентностей, затребуваних здобувачами освіти.

Ключовим елементом системи освіти був, є і залишається викладач. Діджиталізація та й на загал розвиток суспільства зумовлює зміни вимог до низки якостей викладача. Перш за все, змінились очікування здобувачів освіти щодо якостей, які вони ставлять на перше місце. Як не дивно, це не компетентність у професійній галузі чи ерудиція викладача. За даними опитування, проведеного серед студентів Львівського національного університету імені Івана Франка були отримані цікаві дані щодо їх думки про професійні та особистісні якості сучасного викладача. Студенти, перш за все, бачать викладача розумним та таким, що вміє доступно і цікаво подати матеріал. За компетентність та ерудицію висловились лише половина здобувачів в порівнянні з вмінням подати матеріал. Топ 10 професійних якостей за проведеним дослідженням, представлені на рис. 1.

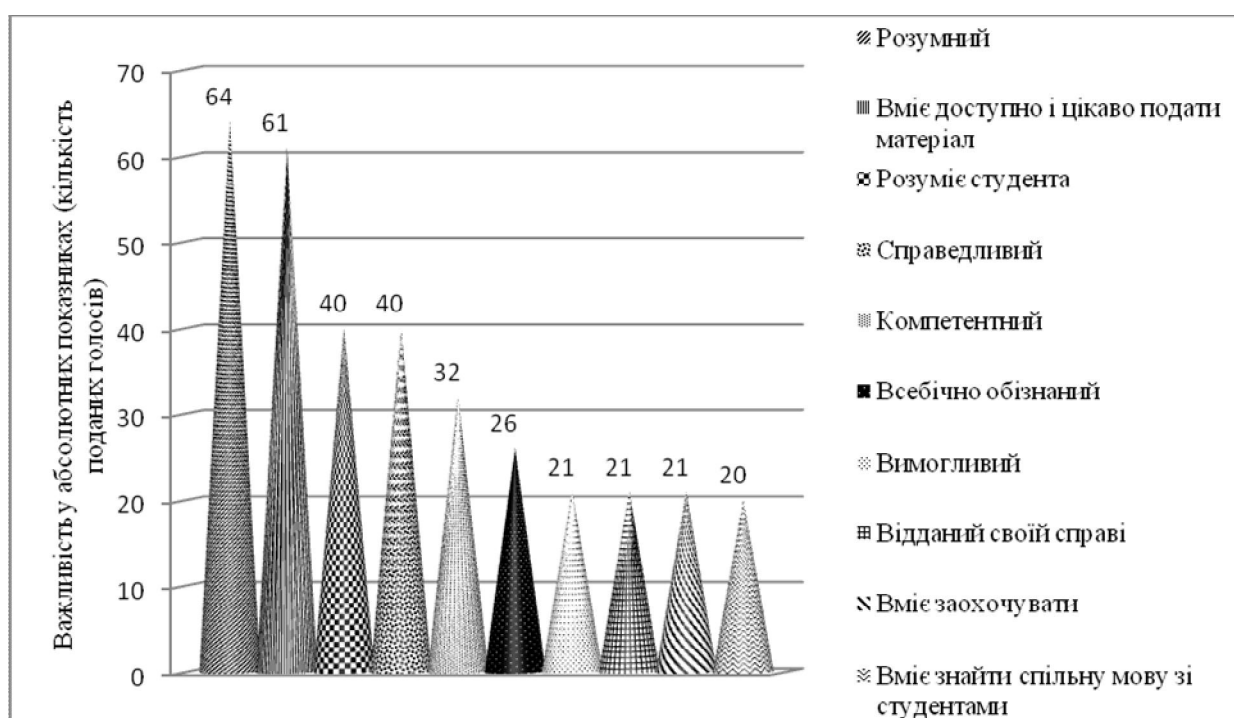

Рис. 1. Топ 10 професійних якостей викладача. Побудовано на основі даних [3]

Серед 10 особистісних якостей, що повинен мати сучасний викладач такі (в порядку зниження важливості): ввічливий, добрий, комунікабельний, дотепний, відповідальний, пунктуальний, щирий, креативний, чесний, відкритий, дружелюбний [3].

Дослідження проведені різними вченими мають деякі розбіжності, але всі вони вказують на те, що сучасний педагог має обіймати значну сукупність професійних та особистісних якостей, серед яких знання цифрових технологій та вміння ними користуватися набирає все більшого значення. Тож виникає нагальна необхідність у зміні деяких акцентів підготовки сучасного педагога

та підвищення кваліфікації викладачів які працюють у закладах освіти. Перевести вивчення питань діджиталізації та комунікаційних технологій у площину самоосвіти хоч і дасть результат, проте завжди буде недостатнім для забезпечення найкращої якості освітнього процесу.

До останнього часу діджиталізація української освіти розвивалася нестабільно та безсистемно [4, с. 325-326], а недоступність цифрових технологій для навчального процесу призвели до надзвичайно низького рівня цифрової грамотності в усіх існуючих сегментах державної системи освіти (дошкільної, початкової, середньої, вищої) [5, с. 194-198].

Пандемія COVID-19 та пов'язане з нею уведення періодичних локдаунів змусили заклади освіти перейти на дистанційну форму навчання. Слід відмітити, що даний процес набув глобального характеру пришвидшивши процеси діджиталізації у освітній галузі світу.

Перехід до дистанційної форми навчання висвітлив низку проблем, зокрема в українських закладах освіти. Головними з них є недостатня кількість техніки необхідного рівня [6] та неналежний рівень цифрової грамотності не тільки викладачів, але усього персоналу закладів освіти. Низка авторів, зокрема Карплюк С. О., звертають увагу на необхідність формування у педагогів уміння орієнтуватися в потоці цифрової інформації, працювати з нею, обробляти і вбудовувати в нову педагогічну технологію [7, с. 188-197]. Зазначимо, що рівень цифрової грамотності викладачів, як мінімум, повинен бути не нижчим ніж у здобувачів, що абсолютно необхідно не тільки при формуванні навчального матеріалу, але, особливо, при проведенні контрольних заходів у дистанційній формі, задля підтримання належного рівня доброчесності.

Діджиталізація з однієї сторони створює підвищені вимоги до сучасного педагога та змінює його роль, а з другої – може частково чи повністю виключити його з навчального процесу.

Вже сьогодні роль педагога в умовах, коли здобувач освіти сам може управляти інформацією, зводиться до консультативних функцій. Викладач не стільки навчає, скільки направляє здобувачів освіти задля найбільш ефективного засвоєння необхідних знань та набуття компетентностей.

Досягнення в галузі штучного інтелекту вже сьогодні дозволили впровадити в систему освіти роботів-викладачів [8, с. 1068-1070]. Зокрема, віртуальні вчителі були створені в дослідницькому центрі інноваційних технологій навчання в університеті Флориди. Такий віртуальний викладач не просто подає матеріал, але й взаємодіє зі здобувачем за допомогою невербальної комунікації. Віртуальний педагог має низку переваг перед живим педагогом, адже віртуальний викладач не втомлюється, над ним не тяжіють домашні чи виробничі проблеми, він завжди стабільний, пунктуальний, не потребує відпочинку чи перерв, має значно вищу в порівнянні з людиною швидкість комунікації із здобувачами, багатозадачний і здатен враховувати велику кількість та різноманітність факторів реакцій здобувачів. Віртуального викладача можна налаштувати змінивши його

етнічну приналежність, стать, вік, індивідуальність та стиль спілкування у відповідності до індивідуальних особливостей здобувача або групи здобувачів освіти. Персоніфікація віртуального викладача та інші спеціальні налаштування дозволяють покращити взаємодію з аудиторією, підвищити емоціональний відгук, а отже покращити засвоєння матеріалу та підвищити ефективність набуття компетентностей. Застосування віртуальних викладачів ще не набрало широкого поширення, але воно має значні перспективи дозволяючи з однієї сторони – уніфікувати набуття окремих компетентностей, з іншої – відкриває великі можливості моделювання та використання різних стилів навчання та навчальних стратегій. Впровадження віртуальних викладачів буде ефективно не лише для дистанційної, але й для очної освіти. У випадку широкого розповсюдження віртуальних викладачів кількість робочих місць для реальних викладачів скоротиться, проте зросте попит на висококласних фахівців, які здатні створювати новий навчальний контент. Тобто, діджиталізація в майбутньому може суттєво вплинути на затребуваність тих чи інших професій в освітній сфері.

Суттєвих змін зазнає не тільки кадровий склад та вимоги до нього, але й матеріально-технічна база закладів освіти. Буде зростати потреба у комп'ютерних класах, симуляційних системах. Буде стрімко розвиватися програмне забезпечення для освіти включаючи спеціальні програми для окремих предметів та дисциплін. Суттєво зміняться бібліотеки сучасних закладів освіти в напрямку зменшення фізичного (паперового) книжкового фонду і розширення комунікаційних та інформаційних послуг. Цілком реальні бібліотеки майбутніх університетів, які взагалі не матимуть фізичних книг і лише надаватимуть доступ до їх електронних версій. Спеціальні бібліотечні приміщення, вочевидь, зостануться, в зв'язку з потребою частини здобувачів у затишному робочому місці. Ці приміщення будуть відрізнятися від сьогоденних іншим, більш вільним графіком роботи, можна очікувати що вони можуть бути відкритими для здобувачів цілодобово.

Не слід відкидати появи повністю віртуальних закладів освіти, які будуть в змозі забезпечити якісне навчання та повноцінне засвоєння знань та компетентностей.

Висновки. Діджиталізація, в першу чергу, впливатиме на збільшення кількості та різноманіття спеціальностей, пов'язаних з цифровими технологіями, віртуальною реальністю. Суттєво вплине діджиталізація на саму систему освіти, в першу чергу, внаслідок полегшення доступу до інформації, можливості застосування дистанційної форми освіти. Змін зазнають програми підготовки вчителів та PhD, зокрема, в напрямку збільшення відсотка дисциплін, пов'язаних з діджиталізацією. Можна також припустити появу нових освітніх програм, наприклад, “викидач дистанційної освіти” чи щось подібне.

Використана література:

1. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

2. До проблеми освітньої еміграції українців. Освіта.ua 29.07.2020 URL: <https://cutt.ly/LbUYGAt>
3. Ніколайчук Х., Король Л. Сучасний стереотип викладача (на матеріалі анкетування студентів Львівського національного університету імені Івана Франка). 2017. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/04/Suchasnyy-stereotyp-vykladacha-1.pdf>
4. Перекрест М. І. Цифровізація української освіти. 2020. С. 325-326. URL: http://elibumsa.pl.ua/bitstream/umsa/14097/1/Perekrest_Tsyfrovizatsiia.pdf
5. Пашков А. П., Щаслива Л. А., Щасливий А. Я. Інклюзія та цифрові технології в освіті як сучасні методи змішаного навчання для людей з особливими потребами. Київ, 2017. С. 194-198. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12260/Pashkov_Inkliuziia_ta_tsyfrovi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
6. Литвинова С. Г. Інформатизація і цифровізація загальної середньої освіти: ініціативи й освітнє впровадження. 2019. С. 130-137. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/233898739.pdf>
7. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка; укл. А. В. Яцишин, О. М. Соколюк. К., 2019. 361 с.
8. Меньших К. Н. Диджитализация образования. Многомерность общества: цифровой поворот в гуманитарном знании. Екатеринбург, 2019. С. 1068-1070.

References:

- [1] Zakon Ukrainy "Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist" (2016) [Law of Ukraine «On scientific and scientific-technical activities»] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [in Ukrainian]
- [2] Do problemy osvitoi emigratsii ukrainsiv. (2020) [To the problem of educational emigration of Ukrainians] Osvita.ua 29.07.2020 URL: <https://cutt.ly/LbUYGAt> [in Ukrainian]
- [3] Nikolaichuk Kh., Korol L. (2017) Suchasnyi stereotyp vykladacha (na materiali anketuvannia studentiv Lvivskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Franka). [Modern stereotype of a teacher (based on a survey of students of Lviv National University named after Ivan Franko)] URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/04/Suchasnyy-stereotyp-vykladacha-1.pdf> [in Ukrainian]
- [4] Perekrest M. I. (2020). Tsyfrovizatsiia ukrainskoi osvity. [Digitization of Ukrainian education] S. 325-326. URL: http://elibumsa.pl.ua/bitstream/umsa/14097/1/Perekrest_Tsyfrovizatsiia.pdf [in Ukrainian]
- [5] Pashkov A. P., Shchaslyva L. A., Shchaslyvyi A. Ia. (2017) Inkluziia ta tsyfrovi tekhnologii v osviti yak suchasni metody zmishanoho navchannia dlia liudei z osoblyvymy potrebamy. [Inclusion and digital technologies in education as modern methods of blended learning for people with special needs] Kyiv. S. 194-198. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12260/Pashkov_Inkliuziia_ta_tsyfrovi.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian]
- [6] Lytvynova, S. H. (2019). Informatyzatsiia i tsyfrovizatsiia zahalnoi serednoi osvity: initsiatyvy y osvitnie vprovadzhenia. [Informatization and digitalization of general secondary education: initiatives and educational implementation.] S. 130-137. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/233898739.pdf> [in Ukrainian]
- [7] Karpluk S. O. Osoblyvosti tsyfrovizatsii osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli Informatsiino-tsyfrovoyi osvitniy prostir Ukrainy: transformatsiini protsesy i perspektyvy rozvytku. [Features of digitalization of the educational process in higher education Information and digital educational space of Ukraine: transformational processes and prospects for development.] Materialy metodolohichnogo seminaru NAPN Ukrainy. 4 kvitnia 2019 r. / za red. V. H. Kremenia, O. I. Liashenka ; ukl. A. V. Yatsyshyn, O. M. Sokoliuk. K., 2019. 361 s. S. 188-197.
- [8] Men'shikh K. N. (2019) Didzhitalizatsija obrazovanija. Mnogomernost' obshchestva: cifrovoj povorot v gumanitarnom znanii. [Digitalization of education. Multidimensionality of society: the digital turn in the humanities]. Ekaterinburg, S. 1068-1070. [in Russian].

ЗАПЛАТИНСКИЙ В. М., УРЯДНИКОВА И. В. Перспективы развития высшего образования в условиях диджитализации.

В статье рассматриваются вопросы, которые связаны с возможными тенденциями в развитии высшего образования в условиях диджитализации. Авторы исследуют ряд важнейших тенденций, которые предопределены диджитализацией: от изменений относительно потребностей соискателей к тенденциям, предопределенным глобализацией. В исследовании были использованы методы анализа научной литературы, проективные методы, анализ, синтез, обобщение, индукция, дедукция.

Общественное развитие в соединении с диджитализацией изменяет ожидания соискателей относительно приобретения ими компетентностей, а также форм и методов приобретения этих компетентностей. Авторы проанализировали мотивацию соискателей и выделили влияние диджитализации на разные группы соискателей. Значительное повышение доступности информации, скорость ее поиска и передачи предопределяет изменения в организации учебного процесса и проведении занятий прежде всего в направлении расширения он-лайн обучения. А это, в свою очередь, выдвигает новые требования к компетентностям преподавателей, которые в современных условиях должны владеть рядом информационных и коммуникационных технологий для эффективного осуществления учебного процесса. Авторы приводят наиболее востребованные компетентности современного преподавателя, среди которых умение подать материал находится на втором месте, что невозможно без применения коммуникационных и информационных технологий. Современный преподаватель кроме профессиональных и педагогических компетентностей должен владеть рядом диджитал-компетенций, которые обусловят изменения в программах подготовки учителей и PhD. Авторы касаются проблемы устаревания информации во время образовательного процесса и влияния диджитализации на этот процесс. Диджитализация будет содействовать развитию образовательных услуг наподобие коротких образовательных программ для овладения ограниченным количеством профессиональных компетентностей, необходимых для выполнения определенной работы или занимания определенной должности.

Авторы считают, что применение искусственного интеллекта и виртуальной реальности в образовательном процессе будет развиваться быстрыми темпами. Под воздействием диджитализации значительные изменения будут испытывать заведения образования по повышению требований к материально-технической базе, а также по планированию и архитектурным решениям помещений. Диджитализация будет содействовать развитию процессов интернационализации и глобализации в сфере образования. В целом, диджитализация существенно влияет на трансформацию современного образования.

Ключевые слова: образование, развитие, диджитализация, компетентность, информация, преподаватель, коммуникационные технологии.

ZAPLATYNSKYI V., URIADNIKOVA I. Prospects for the development of higher education in the conditions of digitalization.

The article considers issues related to possible trends in the development of higher education in the context of digitalization. The authors examine a number of important trends caused by digitalization from changes in the needs of applicants to trends in globalization. The study used methods of analysis of the scientific literature, projective methods, analysis, synthesis, generalization, induction, deduction.

Social development in combination with digitalization changes the expectations of students regarding the acquisition of competencies, as well as the forms and methods of acquiring these competencies. The authors made a systematic analysis of the motivation of students and highlighted the impact of digitalization on different groups of applicants. Significant increase in the availability of information, the speed of its search and transmission causes changes in the organization of the educational process and the conduct of classes primarily in the direction of expanding online learning. And this in turn puts forward new requirements for the competencies of teachers, who, in

modern conditions, must have a number of information and communication technologies for the effective implementation of the educational process. The authors cite the most popular competencies of a modern teacher, among which the ability to present material is in second place, and this is impossible today without the use of communication and information technology. In addition to professional and pedagogical competencies, a modern teacher must have a number of digital competencies, which will lead to changes in teacher training programs and PhD. The authors address the problem of information aging during the educational process and the impact of digitalization on this process. Digitalization will promote the development of educational services such as short educational programs to acquire a limited number of professional competencies required to perform a particular job or position.

The authors believe that the use of artificial intelligence and virtual reality in the educational process will develop rapidly. Under the influence of digitalization, educational institutions will undergo significant changes to increase the requirements of the material and technical base, as well as to the planning and architectural solutions of the premises. Digitalization will contribute to the development of internationalization and globalization in education. In general, digitalization has a significant impact on the transformation of modern education.

Keywords: education, development, digitalization, competence, information, teacher, communication technologies.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-151.2021.09>

УДК 17.018.2:[316.77:159.9]304.3:37.011.3-051

Іванова О. В.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Висвітлено результати емпіричного дослідження розвитку комунікативного компонента психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності в умовах Нової української школи. Розкрито актуальність досліджуваної проблеми, обґрунтовано її теоретико-методологічні засади. Визначено зміст і структуру досліджуваного феномену. Виокремлено і схарактеризовано складові комунікативного компонента психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності. Представлено авторський опитувальник "Вивчення розвитку комунікативного компонента психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності", що дозволяє виявити рівень розвитку (або сформованості) комунікативного компонента психологічної готовності вчителя НУШ до педагогічної діяльності. Проаналізовано, кількісно і якісно, отримані експериментальні дані. Окреслено перспективи подальшого наукового пошуку.

Рівень розвитку комунікативного компонента психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності в умовах Нової української школи є індикатором якості прояву таких педагогічних здібностей як: здібність складати навчальний матеріал для учнів; розуміння вчителем учня; творчість у праці; педагогічний вольовий вплив на дітей; здібність організувати дитячий колектив; інтерес до дітей; змістовність і яскравість мови; педагогічна тактовність; здібність пов'язувати навчальний матеріал з життям; спостережливість; педагогічна вимогливість тощо. Окрім зазначених педагогічних